

75. obletnica položitve temeljnega kamna
za gradnjo prvega stanovanjskega bloka v Novi Gorici

Spoštovani,

Krajevna skupnost Nova Gorica si je ob ustanovitvi za praznik izbrala 13. junij v spomin na položitev temeljnega kamna za gradnjo prvega stanovanjskega bloka. Danes mineva 75 let od tega pomembnega zgodovinskega dogodka za mesto Nova Gorica.

Da ne pozabimo 13. junija 1948 smo na Krajevni skupnosti Nova Gorica zbrali nekaj zapisov, ki se nanašajo na ta dan in jih natisnili v skromni brošuri.

V arhivu Krajevne skupnosti Nova Gorica hranimo tudi pismo, ki nam ga je leta 1984 poslala Milica Primožič, soproga Jožeta Primožiča – Miklavža. V pismu piše: *“To je bil res velik, nepozabni in enkratni praznik. Takrat je še vozil vlak iz Ajdovščine v Novo Gorico. Ko je vlak zapeljal, mimo stare Gorice na železniško postajo, se ni slišalo drugega kot vrisk in petje “Hočemo Novo Gorico”. Zgradili jo bomo sami, z našimi žuljavimi rokami.”*

Potem še piše: *“Upam, da boste tudi letos (1984) z občutkom sreče in ponosa proslavili ta velik in nepozabni dan – rojstni dan Nove Gorice. Jaz se te proslave letos ne morem udeležiti in ne morem položiti skromnega šopka pred spominsko ploščo na kateri piše, da so 13. 6. 1948 na tem mestu položili temeljni kamen na katerem je zrastle novo, lepo, cvetja polno novo mesto – naša prelepa Nova Gorica.”*

In naj še zaključim z besedami Milice Primožič: *“Želim vam, da bi se ta dan vrasel v zavest vseh Novogoričanov in da bi lepo praznovali in bili srečni in zdravi. Lepo pozdravljeni z našim pozdravom “SREČNO” dragi Novogoričani.”*

Predsednik Krajevne skupnosti Nova Gorica
Gregor Humar

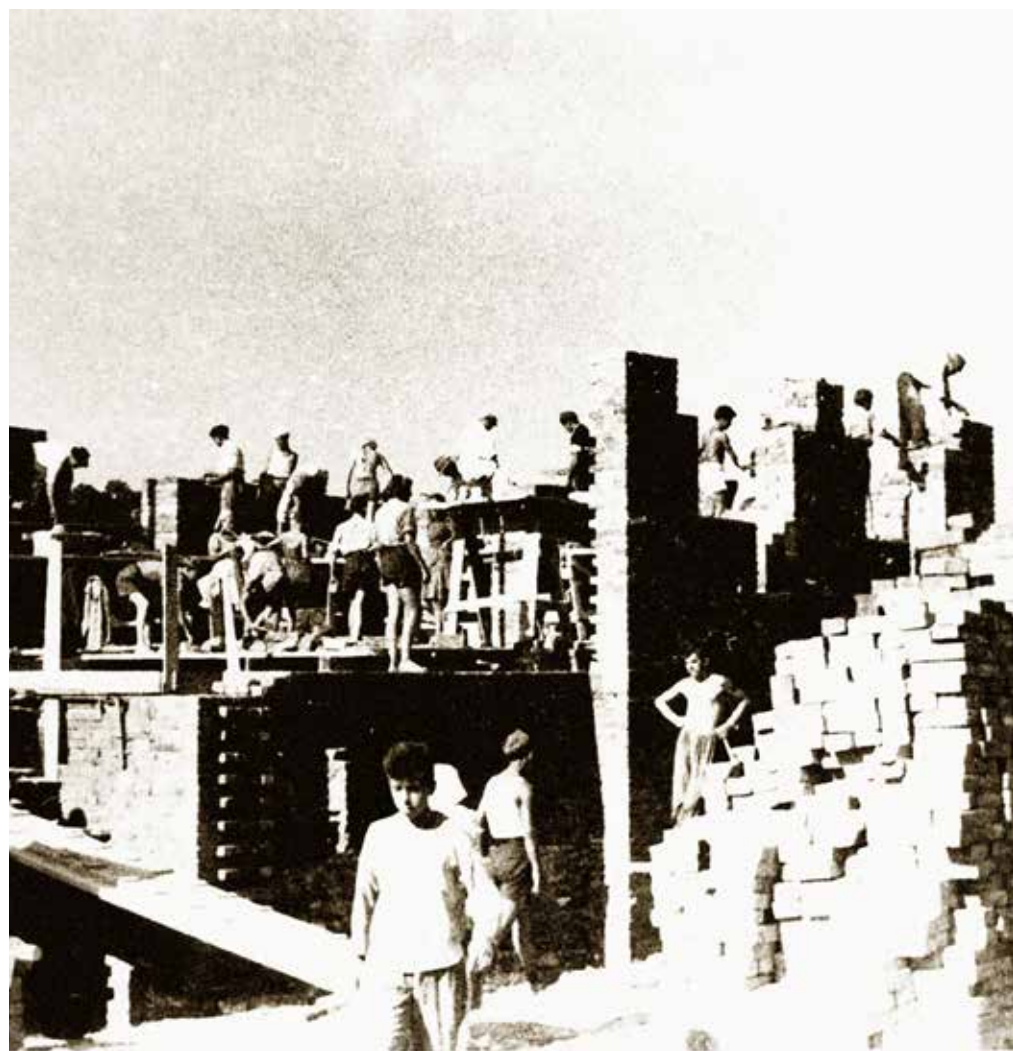
Novi Gorici ob 75. obletnici položitve temeljnega kamna

Krajevna skupnost Nova Gorica je bila ustanovljena 30. oktobra 1964 z Odlokom o ustanovitvi Krajevne skupnosti Nova Gorica in določitvi njenega območja. Ob ustanovitvi je obsegala območje mesta Nova Gorica center, Nova Gorica postaja, Solkan in Šmaver. Celotno premoženje, vse pravice in obveznosti je prevzela od stanovanjske skupnosti Nova Gorica. Že kmalu sta se iz Krajevne skupnosti Nova Gorica izločila Solkan in Šmaver, ki sta oblikovala Krajevno skupnost Solkan. Vloga krajevne skupnosti je bila ob ustanovitvi zelo pomembna, saj je preko svojih organov odločala o vsem, kar se je na njenem območju dogajalo.

Krajevna skupnost Nova Gorica si je za praznik izbrala 13. junij v spomin na dan, ko je bil leta 1948 postavljen temelj za začetek visokih gradenj. Da se je ta velik dogodek zgodil je bilo predhodno potrebnega veliko dela in sprejeti pomembne odločitve.

V Parizu je bila 10. februarja 1947 podpisana mirovna pogodba z Italijo. S tem aktom je Slovensko primorje izgubilo znaten del ozemlja in tudi Trst ter Gorico, najpomembnejši središči pokrajine. Za južno Primorsko je vlogo središča prevzel Koper, za severni del pa take možnosti ni bilo in zato so razmišljali o povsem novem središču.

Gradnja novega upravnega središča je bila v pristojnosti slovenske vlade. Ker pa so pripravljala dela potekala prepočasi, se je Okrajni izvršilni odbor Gorica začel sam ukvarjati s tem problemom. Dne 18. 4. 1947 je ustanovil posebni delovni odbor, ki se je začel aktivno ukvarjati z gradnjo. Prizadeval si je za določitev lokacije, izdelavo načrtov, za status novega središča. S pomočjo domačih strokovnjakov je analiziral vse možne variante in prišel do sklepa, da se Slovenci nikoli ne bomo odpovedali

Gorici in da bo slej ko prej prišlo do naravne združitve obeh naselij. Več nasprotnih mnenj pa je povzročala izbira ožje lokacije mesta. Prvi načrt je pripravil inž. Božidar Gvardjančič, ki se je zavzemal za gradnjo na območju med Šempetrom in Vrtojbo. Ta predlog je med člani delovnega odbora naletel na nasprotovanja, ker so bili v odboru v večini zagovorniki lokacije med Solkanom in Gorico. Niti zbiranja in analize dodatnih argumentov, niti ankete niti neposreden ogled terena niso pripomogli h končni odločitvi. Zato je v spore posegel podpredsednik vlade in minister za gradnje vlade LRS Ivan Maček – Matija, ki je po ogledu terena odločil, kje bo stalo novo mesto. Ker zaradi Morganove linije ni mogel bližje v cono A, si je teren ogledal iz hriba v coni B, najverjetneje iz Sv. Katarine.

Oktobra in novembra 1947 so prve delovne skupine začele izvajati pripravljalna dela, da so na delovišče lahko prišle prve mladinske delovne brigade (3. decembra 1947). Mladinske delovne brigade iz vseh delov prejšnje skupne države so skupaj s frontnimi brigadami pripravljale teren, urejale so regulacijo potoka Koren, gradile so magistralo, ...

Ko je bil teren za visoke gradnje pripravljen, se je gradnja lahko začela. Napoved dogodka in program slavnosti je bil objavljen v časopisu Nova Gorica, številka 13, 11. junija 1948.

Program slavnosti 13. junija 1948:

- Zbirališče od 7. do pol 8. ure na magistrali.
 - Ob pol 8. uri otvoritev in odhod na delo.
 - Od 8. do 13. ure prostovoljno delo.
 - Od 13. do 14. ure odmor.
 - Ob 14. uri proglasitev najboljših kolektivov, predaja zastavice, nagovori, sprejemanje obveznosti in delitev značk.
 - Popoldne fizkultumi nastop in proti večeru ljudsko rajanje.
- Ljudstvo v območju vsakega krajevnega ljudskega odbora naj prinese s seboj tablo z označbo kraja. Vsako uro se bodo objavljali rezultati o izvršnem delu. Prehodna zastavica bo med delom krožila od enega do drugega najboljšega

delovnega kolektiva. Tisti kolektiv, ki bo največkrat osvojil prehodno zastavico, bo dobil zastavico v trajno lasi.

Ljudstvo goriškega okraja! Vse sile za izgradnjo Nove Gorice in v borbo za izvršitev plana!

O dogodku, ki se je zgodil v nedeljo 13. junija 1948 so poročali časopisi doma in tudi v tujini. Časopis Nova Gorica, številka 14, dne 18. junija 1948 je na prvi strani objavil članek **Položili smo temelje Nove Gorice:**

V nedeljo 13. t. m. smo v Novi Gorici svečano postavili temelje našega kulturnega in gospodarskega središča. Gradilišče in vsa okolica je bila za ta dan slavnostno okrašena, saj je ta dan prav gotovo zgodovinski dan v borbi primorskega ljudstva.

Množice so se že v zgodnjih jutranjih urah zgrinjale na magistralo, ki bo glavna ulica Nove Gorice in so že vsa dela pred asfaltiranjem končana. Mnoge brigade so prišle s krampi in lopatami na ramah po več kilometrov peš in na to z vlakom do samega gradbišča. Borbeni duh sleherne brigade je spremljal graditelje, ki so se dobro zavedali, da bodo s prostovoljnim delom pri kopanju temeljev mnogo pripomogli k izvajanju plana. Nasmejani obrazi so pričali, da je naša borba za plan borba delovnega ljudstva, ki ustvarja danes s prostovoljnim delom svoje blagostanje in obenem likvidira vse ostanke stare miselnosti in kapitalističnega gledanja na svet. Zagoreli kmečki fantje in dekleta so skupno z delavci in delovno inteligenco ob spremljanju godbe pod rdečimi zastavami in transparenti Pod vodstvom brigadirjev odšli na svoja delovna mesta. Vsaka brigada je imela svojo številko in tudi označeno mesto svojega dela. V glavnem so delati pri kanalizaciji ob magistrali, na obhodni cesti Šempeter—Solkan, na regulaciji Korena ter pri kopanju temeljev za lesni kombinat, stanovanjske bloke ter pri stavbi okrajnega izvršilnega odbora. Za vsa ta dela je bilo 79 brigad, ki so bile nekatere številčno močnejše, druge pa kvalitetno boljše.

Če pomislimo, da se je zbralo 13. junija 1948 na gradbišču Nove Gorice okrog

4000 ljudi, je to prav gotovo porok, da bomo postavljene planske naloge izvršili, še več, da jih bomo presegli, saj je bil ta dan delovni polet naših množic na taki višini, kakor more kiti samo pri ljudstvu, ki se zaveda, da z lastnimi silami gradi socializem.

Duh tekmovanja je zajel že v prvih urah prostovoljnega dela brigade, ki so se borile za prehodno zastavico. Delo se je prav radi tega iz ure v uro stopnjevalo in so se vse bolj presegale postavljene norme kljub temu, da je bila velika vročina. Col je presegel normo v začetku kar za 40%, čeprav jih je bilo v brigadi samo 14. Toda njihovi krampi in lopate niso mirovali. Da so poedinci metali zemljo iz jam kar z rokami, nam jasno dokazuje visoko delovno zavest, ki nam jo narekuje naš petletni plan. Za Colom pa nikakor niso zaostajale druge brigade, kakor Dornberška, Solkanska, Vipavska, brigade iz Brd in Krasa ter brigade mostovnih delavnic, ki so se med seboj borile za naziv udarnika frontovske brigade. Po končanem delu je s tribune na glavni mestni ulici spregovoril v imenu okrajnega izvršilnega odbora predsednik OLO tov. Jože Primožič, ki je tudi podaril najboljši brigadi iz Cola prehodno zastavico v trajno last. Vsi graditelji so ob tem dnevu sprejeli tudi spominske značke.

Dasi smo za mobilizacijo delovne sile pri otvoritvi gradenj Nove Gorice dosegli lepe uspehe, moramo na drugi strani opozoriti tudi na pomanjkljivost, ki so se pokazale pri delu. Na gradilišče je prišlo več ljudstva, kakor se je pričakovalo in zato vse brigade takoj ob začetku dela niso imele določenega mesta dela. Statističarji so v glavnem izvršili svojo nalogo, niso pa bili v zadostni meri propagandist pri svojem delu, kakor so to bili nekateri pri brigadah, ki so dosegle najboljše uspehe. Take in podobne napake bomo marali v bodoče odpraviti, ker bomo le tako lahko izvrševali postavljene naloge, katere smo si postavili v predkongresnem tekmovanju.

Ljudstvo našega okraja je s tem dnem dokazalo, da je pot, po kateri gre kljub rovrjenju zapadnih imperialistov, jasna in hkrati trda. Z boljšo organizacijo pri delu bomo še v naprej s prostovoljnim delom gradili Novo Gorico, ki bo najhujši

Primorske Vesti

Kako misli nase demokratično ljudstvo

Osvobodilna fronta za Triaško ozemlje čisti demokratične ljudske množice na velikih taborih, ki se vrstijo po trških obalah. Tudi na prijetnem počitku izpod Medkovej smo imeli množični ljudski tabor, kamor je prihitelo vedno ljudstvo z vseh strani Brega, iz Trsta, ter iz številnih bolj oddaljenih vseh Triaškega ozemlja. To ljudstvo je bilo silno in na vodilnih predstavnikih Osvobodilne fronte izkreno besedo z vseh perečih vprašanj našega časa. Načrti so prihiteli besedi, ki so se sprejeli v imenu Osvobodilne fronte in Triaškega ozemlja, tov. Pahor. Opomel je za dogodka in Arsenala, kjer so izvedeli v silni reakciji napadi slovenskega naroda, pa se zato dobili pravi odgovor, ne le z strani slovenskih, ampak tudi italijanskih delavcev. Tako se je sepet iskreno, da ni slovensko-italijanska bratstvo samo pluhva beseda, temveč da je to bratstvo, globoko

začrtano v našem zdravem ljudstvu. Glede na resolucijo Informbiroja komunističnih partij je dejal tov. Pahor, da ne more biti govora o tedajstvu, že pomislimo, da smo se borili pod Tito vodstvom za boljšo, lepšo bodočnost, ter izravnali prepričanja, da bomo najbolje ustregli Stalinu ter vsaj druzini demokratičnih narodov po vsem svetu. Če bomo ostali trdni na svojih prepričjih in če bomo odločni, kakor do sedaj vodili svojo borbo ter obdržali jednako in pravično bratstvo slovensko-italijansko bratstvo. To je glavni temelj naše borbe, glavno jamstvo naše zmage. Po govornu, ki so ga sprejale ljudske množice z navdušenjem, je gromko izdodela posem istevih zborov iz breških val in stranskih triaških zborov ter izražala naše vedno ljudstvo v zavesti in manifestaciji pravičnosti na se borbe.

Demokratična fronta Slovencev v Italiji ostane zvesla svojemu programu

Briško klevetniških laži, ki so se pojavile ob objavi resolucije Informbiroja Komunističnih partij, se je ostal v Gorici Izvršni odbor Demokratične fronte Slovencev v Italiji in odločno svrnil sledenjo namero neodgovornih elementov, razbiti znotnost Slovencev in Italij. Izvršni odbor Demokratične fronte Slovencev v Italiji izjavlja, da ostane zvesla svojemu programu, sprejtem na ustanovnem kongresu dne 10. aprila 1947. Tudi nadalje bo prepreno

vah vink polkusa razbiti znotnost Slovencev ter povzročiti odvajitev slovenske manjšine v Italiji narodna nore Jugoslavije. Vtrajno bo nadaljevala borbo za bratstvo med slovenskim in Italijanskim narodom, ki živita na tem ozemlju, in za mir na svetu. Še z svojeljavo je izvršil odbor proklamiral različne vsem ostim temeljni elementom, ki bi tudi v sodanjem položaju ribarili v kalben in z izjavljenim razvajali ter na povzročeno skupnost gorilnik, besečih in klanalnih Slovencev.

svetilo odmor, da bi razpravale dolžnost in podpirale grozodejale na triaškem ozemlju, nigar vrednost znane in dostojne svetilnice. Svet je obsejal vztrajevanje javnega demarša po okupiranih obalah, ki so v prvem polletju tega leta nasovale kar iz milijard deficitov. Osvobodilni svet zakonitost, da pomeni tako trdnostno ozemno škoda za bodočnost pribivalstva obeh vos.

ITALIJANSKA VLADA OBNAVLJA FASISTIČNO POLITIKO PREGA-NANJA SLOVENCEV

Gostilni postojane Ljubljane fronte v Italijanskem parlamentu Giustina Frattona so je za prvega glavnega odbora Demokratične fronte Slovencev v Italiji glasno protestirali pri italijanskem ministertvu za zunanje zadeve zaradi preobratne slovenski sodnih (zakonske) in ministrstev in Gorice v osem krajih Italije. Preobratno ozemlje v glavnem, da je razmaroval politika fasističnega režima povzročila preobratno zborov vseh krajev italijanske slovenske narodnosti in Gorice v druge pokrajine Italije. "Priljubljeni bi bilo", sile G. Frattona, "da bi se lepo razloženost: povzročila krivici, ki pa je je bi postojala dolžnost in da bodo odgovorno preobratne v svoje domovine kraje, ali pa volji da, da se bi razmaroval politika po bi nadaljevala v demokratični republiki Italiji. Navsezadnje smo prepričani, da je treba obnavljati lepo politično prognozanje in razmarovalnost."

PIŠMO MOLOTOV

Navdihni triaški komite (Comitato Intercomunale Triestino) je postal znanstvenik v znanosti postaje ENEC Molotov pisma, v katerem postaja, da triaško demokratično ljudstvo zahteva, naj sprejmejo razloženost pomislek in da sta po izjavljeni odgovornosti. Najbolje odziva izreče razloženost in tudi razloženost demokratične prognozanje Trsta solidarnost v javni pravi. Navdihni triaški komite opozarja v svoboden pismo, da anglo-francosko-ameriški zveznici in pribivalstvu triaškega ozem-

ljuje predstava pravi ter silni krivici in terza prekile prepovedi z strani vsajke uprave. Ista zahteva vsebuje tudi predstava resolucija Osvobodilne fronte Triaškega ozemlja.

DELOVNO LJUDSTVO POSTAVILO TEMELJE NOVE GORICE

V nedeljo 13. junija so v Novi Gorici zvečeno postavili temelje novega mesta. Osvobodilne in akcije sta bila se ta veliki pravniki sklenjena z zastavami zdeljen in transparenti.

Slovenost so ustvarili s množičnim protestnim obiskom. Še v jutranjih urah so prihajali ljudje na skromnih vlakih, kamionih, avtomobilih in celo po iz najoddaljenih krajev gorilnega okraja. Iz tovarne Ankerja je prišlo na prostovoljno delo tudi 100 ljudi. Določeno ljudje z jugoslovanskimi in Italijanskimi nastavnimi in učitelji zvečeno se je zavrti izredni Kulturnega doma v stari deli Gorice, ki je po navedeni pogodbi pripadati Jugoslaviji.

Na delu brigad prostovoljnih delavcev je vrst delovnih kolektivov, kamor je delovno kolektivnost, so pripadali številni zastave, igre in godbe in dozirja je borbeno pesni. Vsesti in razigrani so prišli na prostovoljno delo stari in mladi. Mnogo mater in bab in Kraja so vodile s seboj svoje otroke.

Pri Ljubljani temeljev novih gradnji, regulaciji poteka Koroške in na glavni vodni silni ter pri silnih obdobjih ostre Solkan-Sempeter je solidarnost 77 delovnih brigad v vrstih delovni med katerimi so je razloženost delavcev in silni bolje delovne uprave.

Po izjavljenosti JLA je s strastnostjo trdnost in "Magistrala", glavni vodni silni, sprejeto razloženost okrajnega odbora OF JLA Primolj. Nato so najoddaljenosti poznamostni svojci slovenske moči.

V spomin na ta dogodek je bila na prvi stanovanjski blok (danes Kidričeva 33) 13. junija 1978 postavljena spominska plošča. Na slovesnosti je bil prisoten Jože Primožič, ki je ploščo tudi odkril.

Že naslednje leto, 13. junija 1979, je Skupščina občine Nova Gorica postavila drugo spominsko ploščo. Iz fotografij izhaja, da je bil slavnostni govornik Miro Nakrst, takratni predsednik družbenopolitičnega zbora.

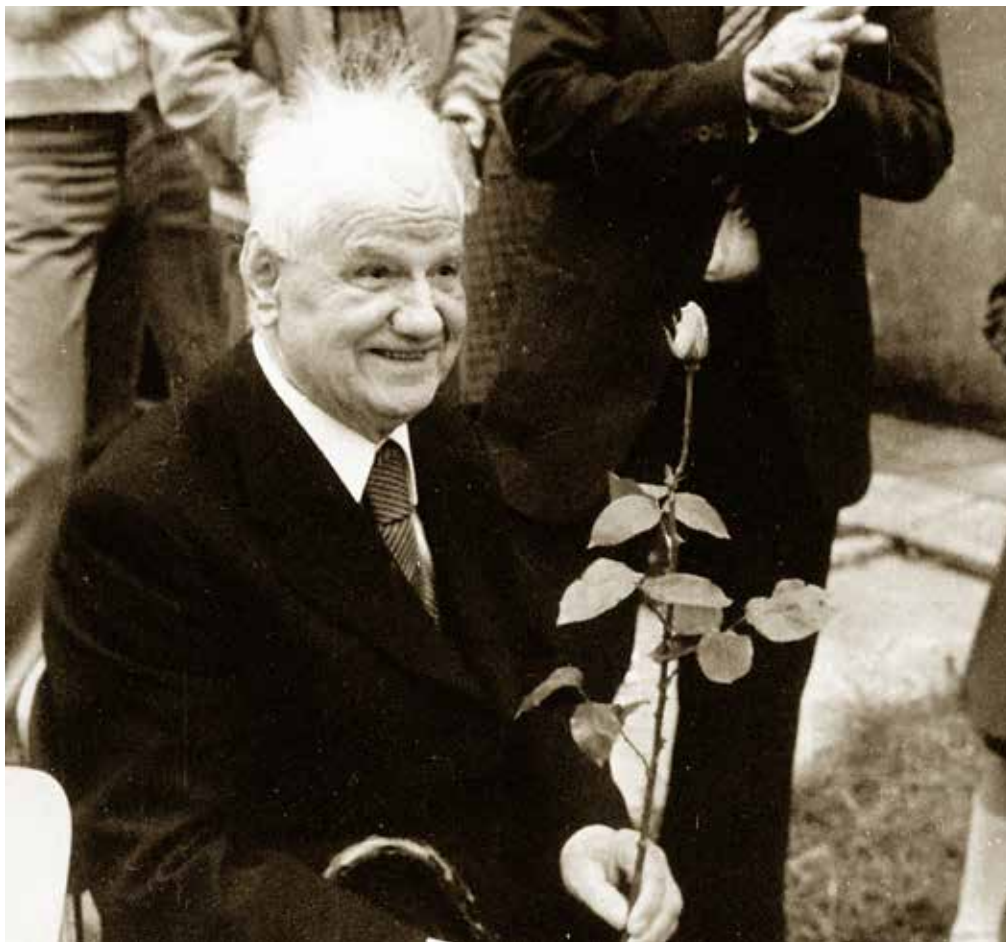
Tretjo spominsko ploščo (med obstoječima) je ob 60 letnici, 13. junija 2008, postavilo Turistično društvo Nova Gorica.

NA TEM MESTU JE BIL POSTAVLJEN
TEMELJNI KAMEN, NA KATEREM JE
BILA ZGRAJENA PRVA STAVBA
V MESTU NOVA GORICA

13.06.1948 - 13.06.2008

TURISTIČNO DRUŠTVO NOVA GORICA
V SODELOVANJU Z
MESTNO OBČINO NOVA GORICA IN
KRAJEVNO SKUPNOST NOVA GORICA

Jože Primožič – Miklavž

Jože Primožič se je rodil 1. marca 1909 v Planini pri Cerknem. Bil je sin mlinarja. Osnovno šolo je obiskoval v Cerknem. Po končani osnovni šoli se je zaposlil kot kmečki hlapec, po dveh letih pa je službo dobil pri trgovcu z lesom. Kazal je upor proti fašizmu, ni se želel udeleževati vojaških vaj, zato se je umaknil na Gorenjsko. Začel je sodelovati v odporih delavcev proti kapitalistom za boljše delovne pogoje in višjo plačo: v Mojstrani in na Jesenicah. Spoznal je marksistični nauk in se povezal s komunisti. S somišljeniki, prostovoljci se je želel udeležiti boja proti fašizmu v Španiji, vendar pa jim to zaradi izdajstva ni uspelo. Prispeli so do Brača, kjer jih je aretirala policija. Zaprt je bil v Splitu in Ljubljani ter iz Jugoslavije izgnan v Avstrijo in kasneje poslan v Italijo. Leta 1937 so ga poslali k vojakom v Firence od koder se je julija 1938 vrnil domov na cerkljansko. Doma se je povezal z aktivisti. Med drugo svetovno vojno je bil aktiven član Osvobodilne fronte in komunistične partije. Tudi po drugi svetovni vojni je opravljal številne pomembne funkcije in tako je bil prve dni marca 1948 izvoljen za predsednika okrajnega ljudskega odbora za okraj Gorica in v tej funkciji je 13. junija 1948 položil temeljni kamen za gradnjo prvega stanovanjskega bloka v Novi Gorici.

Tudi kasneje je opravljal številne pomembne naloge in zasedal odgovorne položaje. Za svoje delo je prejel enajst odlikovanj, od Reda bratstva in enotnosti (l.1950) do Zlatega znaka sindikatov Slovenije (l.1977). Umrl je 19. januarja 1979.

Anekdota

Pripravljalna dela za začetek visokih gradenj v Novi Gorici so bila končana in vprašanje je bilo, kdaj pripraviti začetno slovesnost. Prvotno so načrtovali dogodek 25. maja, vendar je bil na ta dan že nek drug dogodek. Razen ob nedeljah pa brigadirji in delavci niso imeli časa, ker so ves teden delali, gradili ... Vodilni se nekako niso mogli odločiti o datumu dogodka. Potem pa je na prigovarjanje Jože Primožič – Miklavž predlagal, da bi bil to 13. junij 1948, 13. junij zato, ker je bila nedelja in je imela na ta dan njegova žena rojstni dan.

KRAJEVNA SKUPNOST
Nova Gorica

MESTNA OBČINA
NOVA GORICA

20
galerija
FRNAŽA

Krajevna skupnost Nova Gorica
Ežjanova ulica 4, Nova Gorica
www.novogorica-ks.si

POKRAJINSKI
ARHIV V
NOVI GORICI
Trg. Edvarda Kandelja 3
5000 Nova Gorica

GO! 2025
NOVA GORICA-GORIZIA

